

Dodenherdenking 2024

Gido Oude Kotte
Burgemeester

Vanavond herdenken wij allen – burgers en militairen – die in het Koninkrijk der Nederlanden of waar ook ter wereld zijn omgekomen of vermoordt; zowel tijdens de Tweede Wereldoorlog en de koloniale oorlog in Indonesië en bij vredesoperaties daarna.

Vanavond bezinnen wij ons, gezamenlijk, in twee minuten stilte. Omdat het ertoe doet. Oorlog is namelijk niet iets van het verleden. Oorlog is ook van nu. En de oorlog is dichtbij. Bijvoorbeeld via vluchtelingen. Ook in Nederland het meest ingewikkelde politieke vraagstuk. De reden waarom er nog geen meerderheid in het parlement een regering kan vormen. Het is niet “slechts” een vraagstuk van opvang of huisvesting. Het is een vraagstuk van conflict. Van oorlog.

Vanavond herdenken wij. Mijn manier is om straks stil te staan bij het waarom. Ik neem u daar graag in mee.

Geachte aanwezigen,

Niet één, maar er zijn meerdere crisissen gaande. Zo ook een vertrouwenscrisis en politieke crisis. En het lijkt onmogelijk een meerderheidsregering te vormen. Er zullen kabinetten vallen en telkens dreigen nieuwe verkiezingen. Dit klinkt u misschien als een herkenbaar scenario in de oren.

Er staat een nieuwe leider op. In het begin wordt deze man niet zo serieus genomen. Maar de partijleider weet met zijn populistische teksten, zijn charisma en spreektalent meer kiezers aan te spreken. Zijn verhaal is om het land weer groots te maken. En het lukt hem om verkozen te worden. Ook lukt het hem om de bevolking op te ruien.

Weliswaar een klein deel, maar het komt toch tot een bestorming, van de democratie. Wellicht een grote mislukking van wat een staatsgreep had moeten zijn. Rechtszaken volgen, maar de betreffende man komt er met een relatief lage straf vanaf. Verrassend genoeg is zijn politieke carrière nog niet voorbij. En hij gaat weer op voor een volgende verkiezing. Ook dit klinkt u misschien als een herkenbaar scenario in de oren.

Nieuwe verkiezingen komen. Vooral de economische crisis doet het land gebukt gaan. En met crisis als belangrijkste voedingsbodem voor sentimentele onvrede, en met de democratie als belangrijkste instrument, lukt het hem om veel kiezers aan te spreken. Want, zijn leiderschap straalt kracht en dynamiek uit. Zijn imago van sterke leider spreekt tot de verbeelding. Met als gevolg, een leider die met een verkiezingswinst, sluwe onderhandelingen en trucjes, loyale mensen op zeer strategische plekken weet te krijgen. Op posities met macht. Posities die kunnen beschikken over geld en geweld. Ook rechters worden op strategische posten geplaatst om de rechtstaat onder controle te krijgen. En zo lukt het hem, een leider, die door democratische verkiezingen op die plek is gekomen, vervolgens middels dreiging, sluw spel en het handelen in angst, te verworden tot tiran. Beste mensen, anno nu klinkt dit wellicht niet als een onherkenbaar scenario in de oren.

Maar toch, heb ik het niet over het nu. Ik heb het over Hitler. Dit is zijn verhaal. Over hoe hij aan de macht kwam. Een burger als u en ik, in het zadel geholpen door de democratie. Bij het herdenken hebben we het vaak over oorlog en haar doden. Maar geachte aanwezigen, zo is de oorlog begonnen. Vanuit een democratie.

En ondanks dat mijn woorden u wellicht op het verkeerde been zette, en u gelijkenissen hoorde met gebeurtenissen in onze westerse wereld, gaat het daar niet over. Ik heb het toch echt over de periode voorafgaande aan de Tweede Wereldoorlog. Een periode die helaas veel gelijkenis vertoont met de tijd waarin we nu leven.

En dat beste mensen, dat vind ik niet alleen zorgelijk, ik vind het ronduit verontrustend. Ik denk dat het niet naïef is, als ik voorzichtig zeg dat onze altijd zo voor vanzelfsprekend aangenomen democratie gevaar loopt. Dat onze vrijheid gevaar loopt. En daarom is het zo belangrijk om te herdenken.

Het thema van de herdenking van dit jaar is 'Vrijheid vertelt', de opmaat naar 80 jaar vrijheid. Gelukkig een hoopvolle insteek. Bijna 80 jaar verwijderd van de tweede grote oorlog, dat klinkt echt heel ver weg. Leven we echt al bijna 100 jaar in vrede? Maar, hoe kan het dan dat de oorlog zo dichtbij voelt. Zo dichtbij is... en niet alleen in mijn hart. Niet alleen op tv. Ik ben vast niet de enige die met een groot gevoel van onrecht en onmacht het nieuws waarneemt. Te veel oorlog om op te noemen. De laatste beelden doen dagelijks verslag van een brute slachting. Een onmenselijke reactie op een onmenselijke provocatie. En de tussenstand: alle verhoudingen zoek, duizenden kinderen gedood en verminkt. Het leven van een kind lijkt niets waard te zijn. En waarom? Waarom dit onrecht? Omdat volwassen elkaar niet kunnen verdragen.

Lieve mensen, kwaad met kwaad vergelden, leidt alleen maar tot een nog groter kwaad. En het kwaad zal helaas nooit verdwijnen. Dat is de realiteit. En daarom mag het goed ook nooit verdwijnen. Het kwaad heeft het goed nodig om in balans te blijven. En daarom, daarom mogen we elkaar niet loslaten. Het kwaad heeft het goed nodig. En daarom moeten we, willen we, verdragen.

Verdragen is een basisvoorwaarde voor vrijheid voor eenieder. Voor democratie. Voor een weerbare democratie. Zodat een democratie niet in tirannie vervalt. Iets kunnen verdragen, geachte aanwezigen, is waar vrijheid begint. En het hoopvolle perspectief is, dat juist dat verdragen iets is waar u en ik aan kunnen bijdragen. Waar wij het voorbeeld aan de politiek kunnen geven. Het voorbeeld kunnen geven aan onze leiders. Iets dat we daadwerkelijk zelf kunnen doen.

Putten uit onze eigen kracht. En een belangrijk onderdeel van die kracht is dat je kunt laten zien dat je elkaar kunt verdragen. Ergens bestand tegen bent, je elkaar wilt dulden, dat je ergens tegen kan, VERDRAGEN, iets kunnen hebben, uithouden, uitstaan, uitzitten, verduren, VERDRAGEN, lieve mensen, elkaar tolereren.

Elkaar verdragen is het begin. Niet omdat het moet, maar omdat we dit willen. Wat we niet willen is oorlog. Niet verdragen leidt tot geweld, tot dood en verderf. Tot misselijk makend leed. Lieve mensen, elkaar verdragen doen we om allemaal in vrijheid te kunnen leven. Om in vrijheid te kunnen herdenken. Om niet meer te hoeven herdenken.

Verdragen, een zaadje dat we met elkaar planten zodat we uiteindelijk respect oogsten.

Verdragen, zodat we niet schieten naar het extreme links of het extreme rechts. Want daar zit enkel eenzaamheid. Het ik. En niet het wij.

Verdragen. Bij elkaar blijven. Naar elkaar luisteren. Elkaar tegemoet willen komen. Met liefde. Met mededogen. Voor elkaar willen zorgen. Er voor elkaar willen zijn in goede en soms uitdagende tijden. Om elkaar te beschermen. In verdraagzaamheid. In vrijheid.

Zo vertelt vrijheid. Zegt het voort, zegt het voort.
En herdenk, nooit meer oorlog.

Ik sluit graag af met de volgende woorden, die aan mij zijn toevertrouwd.

Mijn man vond de dood
zijn grootste offer ooit, die hij u zoals ik weet met liefde bood.

Maar vergis u niet,
hij laat ook wat achter
een leegte, pijn, een immens groot verdriet.

Want hij zal zijn kinderen, mij, nooit meer zien.
Niet knuffelen, geruststellen niet meer naar ons kijken,
voor ons zoontje, pas drie toen hij vertrok, zal zijn vader niet eens op
een vluchtige herinnering lijken.

Toch gaven wij zijn leven, omdat wij geloven, u hiermee een vrije
toekomst te kunnen geven.

Besef dat goed, herinner dat goed, wat ons offer voor uw
nabestaanden doet.

En laat zijn dood, weliswaar gegeven uit liefde en nood, geen
verspilling zijn.
Anders eindigt onze toekomst in het eeuwenoude menselijke refrein.
Oorlog.

Vertel het voort, en herdenk, herdenk ons geschenk. Waarom hij dit
deed. Herdenk.

Zijn leven, zijn dood, ons verdriet,
en open uw ogen, niet alleen voor twee minuten, maar herdenk en
denk, opdat u ziet.